

Vikingen aan zee?

Dries Tys

Vakgroep Kunstwetenschappen & Archeologie: VUB, Pleinlaan 2, 1050 Brussel
dtys@vub.ac.be

De erg mooie tentoonstelling over de Vikingen die tot half maart 2015 te bewonderen was in het Gallo-Romeins museum in Tongeren was zeker één van de meer opgemerkte tentoonstellingen in Vlaanderen van de jongste jaren. Vikingen spreken nog steeds erg tot de verbeelding, zoals ook blijkt uit de grote rol die ze spelen in de populaire cultuur van vandaag, in films, televisieseries en strips (cf. Hagar en Thorgal). Dat beeld gaat altijd uit van een bepaald cliché: de woeste, vrije strijders, die met plezier op plundertocht gingen om met buit beladen terug naar de fjorden te reizen. Dit beeld is ook typisch 21ste-eeuws. In onze populaire cultuur houden we van herkenbare aanknopingspunten van waaruit we verder kunnen dromen en fantaseren. Je zou dan ook kunnen zeggen dat hoe Vikingen vandaag worden voorgesteld meer met onze cultuur te maken heeft dan met een historische realiteit.

En omdat Vikingen of “Noormannen” en de zee niet los van elkaar kunnen worden gezien, gaat De Grote Rede maar al te graag in op dit thema.

Woeste plundersaars?

Het traditionele beeld dat de geschreven bronnen ons hebben nagelaten is vooral eenzijdig het beeld van de toenmalige slachtoffers: de kerk. Slachtoffers omwille van het feit dat er effectief geen respect was voor kersschatten en abdijen, maar ook slachtoffers omdat de Scandinavische niet-christelijke cultuur domineerde gedurende tientallen decennia, zo niet enkele eeuwen, en dat verontrustte de kerk. Waar we eigenlijk in die 9de en 10de eeuw mee geconfronteerd worden, is een situatie waarbij de ‘winnaars’ (de ‘Vikingen’) zelf geen enkele impact hebben gehad op de beeldvorming omdat ze niet aan archiefvorming of propaganda deden, in tegenstelling tot de ‘verliezers’, de westerse Christelijke kerk. Het beeld dat daar in abdijen via kerkelijke bronnen gecreëerd werd, was dat van de polarisatie tussen woeste mannen uit het noorden en de arme Christenen in onze streken. Opmerkelijk genoeg krijgen we vanuit een andere hoek, nl. dat van de Arabische diplomaten en handelsreizigers die met de Scandinavische

■ Het clichébeeld van de Vikingen als woeste plundersaars (DT).

volkeren contact hadden, een totaal andere etnische constructie. Ibn Fadlan schreef dat hij nooit eerder “zo’ n lange mensen met een perfecte lichaamsbouw had gezien, met blond en rood haar, zonder tuniek of kaftan”. Bij hem ging het dus eerder om verwondering en bewondering en niet om een connotatie van bloeddorstigheid! Het is overigens niet zo dat Vikingen niet konden schrijven of lezen, maar het door hen gebruikte runenschrift werd enkel gebruikt voor rituele teksten én voor kattenbelletjes (post-it’s zo je wil).

We zijn dus aangewezen op archeologie en op enkele teksten uit niet-Karolingische hoek. Enkel zo kunnen we de historische rol van de Denen, Noren en Zweden beter leren kennen en zicht krijgen op hun wereldbeeld, hun rol in de langeafstandshandel en hun aanwezigheid ‘bij ons’, aan zee.

De ‘Vikingen’ hadden dan ook een rijke en veelzijdige cultuur, beheersten de Europese wereldhandel en waren echte ontdekkingsreizigers.

Enig eerherstel op zijn plaats

We gaan in dit stuk dus eerst in het kort in op de cultuur van de diverse Scandinavische groepen, als bondig maar noodzakelijk ‘eerherstel’. Vervolgens komt de vraag hoe we de Scandinaviërs ‘bij ons’ dan eigenlijk moeten inschatten en of en hoe er effectief Deense aanwezigheid aan zee was. Eerst en vooral is het belangrijk om te duiden dat er niet zoiets bestond als die éne homogene groep van dé Vikingen. Net zoals nu was er een duidelijk verschil tussen de groepen die leefden bij de fjorden in het westen, de

EUROPE ACCORDING TO THE VIKINGS 1000

from Yanko Tsvetkov's Atlas of Prejudice 2
www.atlasofprejudice.com

■ 21ste-eeuwse humoristische vertaling van het perspectief waarmee de Scandinaviërs naar de wereld keken. Ook de interpretatie van de Noren als ontdekkingsreizigers ("explorers"), de Zweden als handelaars ("traders") en de Denen als plunderaars ("looters") is op een bepaalde historische realiteit gesteund (www.atlasofprejudice.com).

■ De Sea Stallion: reconstructie van een Vikingschip, gevonden in het Deense Roskilde, en illustratief voor het reizend vermogen van de Noormannen (DT).

Noren zo je wil, de mensen die langs de Oostzee leefden, de Zweden en de Denen op hun schiereiland en eilanden aansluitend bij Nedersaksen en Friesland. De 'Noren' verkenden vooral de Noord-Atlantische Oceaan, zijnde Schotland en de Shetlands (vroeg 9de eeuw), IJsland (ca. 870), Groenland (late 10de eeuw) en de oostkust van Canada (tussen de late 10de en de vroege 11de eeuw). De 'Zweden' waren veel meer gericht op contact, handel én kolonisatie van het Baltische gebied met inbegrip van het vroege Rusland aan de overkant van de Oostzee. Het woord 'Rus' is trouwens een oud-Slavisch woord dat zoveel als 'Zweed' betekent. De Zweedse handelaars en kolonisten zouden een erg grote rol spelen in de wereldhandel door contact te leggen met Byzantium en de Indische Oceaanwereld via de Russische rivieren die in de Zwarte en de Kaspische Zee uitmondde. De Denen tenslotte waren veel meer gericht op het zuidelijke Noordzeegebied met zijn Angelsaksische koninkrijken en Karolingische imperium. Als er 'Vikingen' en 'Noormannen' in onze gebieden gesignaleerd worden, gaat het met andere woorden altijd om Denen.

De contacten met Denen waren ook gevarieerd. Het ging om plunderingen en om kolonisatie maar ook om politieke contacten en vooral om handel. Het voorbeeld bij uitstek van kolonisatie is hoe de Denen in de laatste decennia van de 9de eeuw en in de loop van de 10de eeuw een Deens koninkrijk op de Britse eilanden hebben uitgebouwd, de zogenaamde 'Danelaw' (een Brits Denemarken). Het bekendste voorbeeld van politieke samenwerking vinden we in het huidige Frankrijk, waar de Deense 'warlord' Rollo met zijn troepen in 911 de Westfrankische koning te hulp schoot door het feodale bestuur van een hertogdom op zich te nemen. Dat hertogdom dat door hun aanwezigheid bekend zou worden als 'Normandië', is echter nooit gekoloniseerd door Denen. Hun aanwezigheid was louter politiek en beperkt tot een kleine elite.

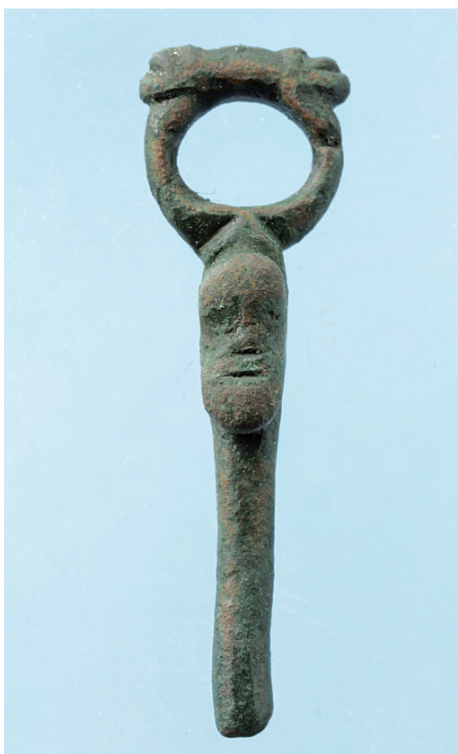
Waarom Vikingen wereldreizigers waren

Eén van de meest intrigerende vragen rond de 'Vikingen' is waarom zij zoveel en zover gereisd hebben. Reizigers waren het zeker en vast, zoals blijkt uit de contacten die uiteindelijk van Noord-Amerika tot India en Oost-Afrika reikten. Er waren zowel 'push' als 'pull' factoren die hen zover brachten. Ten eerste was er het erfrecht, waarbij enkel de oudste zoon de gronden en de boerderij van de familie erfde. De andere zonen moesten dus iets anders verzinnen om hun toekomst op te bouwen. Ook de landbouwnederzettingen waren alvast in het toenmalige Noorwegen en Zweden zeker niet te vergelijken met de grote domeinen in het Karolingische Rijk. Zowel het landschap met zijn bergen en dalen, de aanwezigheid van grondstoffen in de bergen maar ook aan zee

(amber), als de eindeloze kustlijn, maakte dat handel in grondstoffen en afgewerkte producten er automatisch bij hoorden. De zeeën zijn in de Vroege Middeleeuwen altijd een verbindend element geweest, dat toegang gaf tot de rest van de wereld. En de Scandinaviërs hebben stevast met plezier die rest van de wereld verkend, zoals ook blijkt uit Ohtheres' reizen. Ohthere (uit te spreken als Ottar) was een laat-9de-eeuwse ontdekkingsreiziger die de Noordelijke ijszeeën boven Rusland verkende, walrusivoor terugbracht, en even vlot naar het Engeland van Alfred van Wessex trok. Zijn reisverhalen zijn in Engeland neergepend.

Daarmee komen we tot een ander element dat helpt om het succesverhaal van de 'Vikings' te helpen verklaren, en dat is de scheepvaart. De Scandinavische zeevaarders hadden een superieure scheepsbouw. Dat was te danken aan onder meer het opnieuw uitvinden van het scheepszeil. Al vóór 750 AD kende men schepen met zeezeilen, waarmee men relatief vlot de Noord- en de Oostzee kon oversteken. Dit blijkt uit de afbeelding van een zeilschip op een grafsteen op Gotland uit 750 AD. De IJzertijd schepen die we in NW-Europa terugvinden hadden geen zeilen en na het instorten van het Romeinse Rijk verdween in het Noordzeegebied ook de Romeinse zeiltechniek. Wol van niet minder dan 200 schapen was nodig om de zeilen van de Scandinavische schepen aan te maken. Dat betekent dat deze schepen ook vrij duur waren. De schepen hadden ook een groot ideologisch belang: we vinden ze terug op grafzuilen ("stèles") én ze werden meegenomen in graven van vorsten en chiefs.

Ook de religie van de Scandinaviërs was van belang. Het gaat om een sjamanistische en animistische natuurreligie die gelijkaardig was aan de pre-Christelijke religie in West-Europa. Deze natuurreligies boden inzicht, steun en verklaring, maar waren niet waardenbepalend zoals het Christendom. We vinden dan ook volstrekt andere houdingen ten aanzien van man-vrouw verschillen in vergelijking met wat gold in de Christelijke wereld. Zo zijn er verschillende voorbeelden bekend van vrouwen die als krijger meestreden en -reisden met mannen. Het zou ons hier te ver leiden om in dit stuk in detail in te gaan op alle aspecten van de Scandinavische religieuze wereld. Toch is het belangrijk te weten dat de levensboom of Yggdrasil een centraal element was (cf ook het belang van de eik en de linde bij ons in de IJzertijdreligie). Men was tolerant en open voor nieuwe ervaringen. De religie hield hen niet tegen om de wereld te verkennen. De belangrijkste goden waren Odin en Frigg, hun zonen Thor en Baldr, hun dochters Freya en Freyr en de kwelgod Loki. De archeologie toont de laatste jaren aan dat ze ook tempels hadden waar bomen, vuur en offergaven een belangrijke rol speelden. In de tempel van Uppåkra in Zweden vond men Frankisch glas terug uit de 6de en uit de 8ste eeuw, waaruit blijkt dat er steeds contact tussen beide regio's bestond.

■ De oppergod Odin afgebeeld op een sierpin, gevonden in de Limburgse Maasvallei (Gallo-Romeins Museum Tongeren).

Langeafstandshandel als centraal element

Daarmee sluiten we weer aan bij de handelscontacten. De Scandinaviërs waren bij uitstek sterk in langeafstandshandel, onder meer dankzij de superieure scheepsbouw en het belang van export en import van een aantal grondstoffen. De langeafstandshandel reikte zowel naar het oosten als naar het zuiden. De Zweedse handelaars legden via het Baltische gebied en Rusland contact met Byzantium én met de Islamitische kalifaten ter hoogte van Azerbeidzjan, Iran en Turkmenistan. Pelsen, amber, ijzer én mensen (slaven) werden verhandeld tegen in de eerste plaats zilver. Berekeningen op basis van historische en archeologische data (schatvondsten op de zilverroute) suggereren dat de 'Zweden' miljoenen zilveren geldstukken uit de

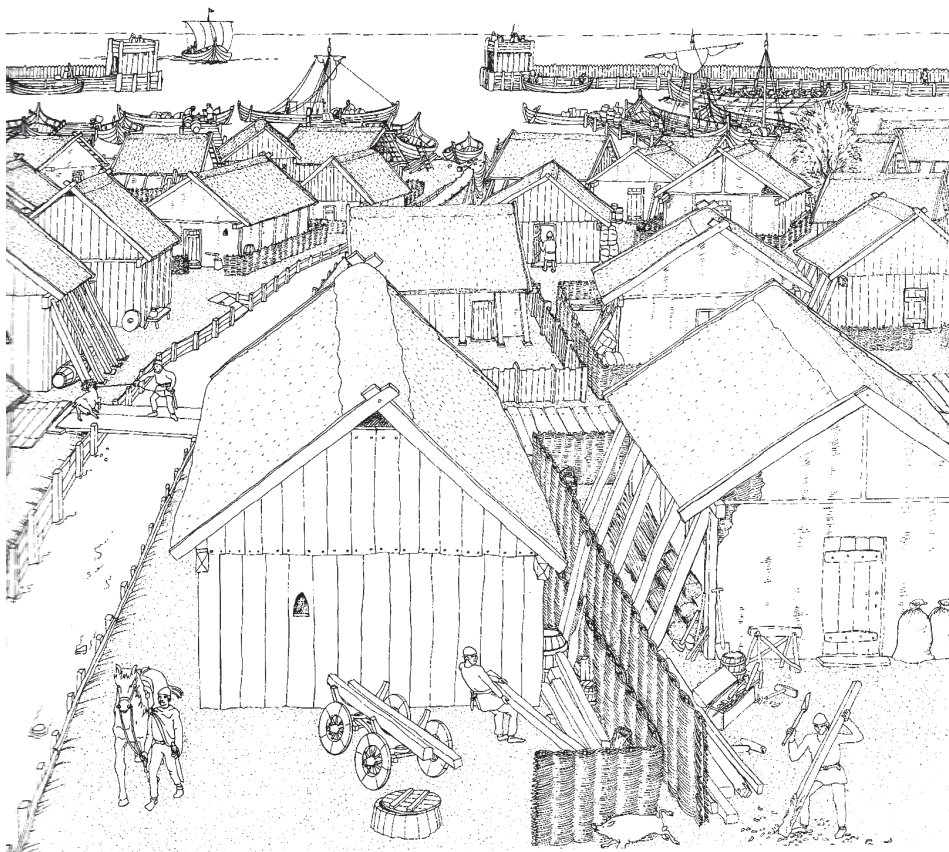
■ Negende-eeuwse Arabische dirhams, gevonden in Bornholm in Denemarken, illustreren de intensieve handel tussen Vikingen en de kalifaten in het oosten (DT)

kalifaten (waar er belangrijke zilvermijnen waren) omruilden tegen tienduizenden mensen. Slavenhandel was in de Vroege Middeleeuwen overigens vrij normaal en zeker niet beperkt tot Scandinavië. Ook in de Karolingische en Angelsaksische wereld vond mensenhandel plaats. Als een gebied militair overwonnen werd, dan wachtte de overwonnenen het droevige lot om verhandeld te worden, zowel de overwonnen soldaten, als de (jongere) vrouwen en de kinderen. Dit gebeurde overal, maar we weten dat het verscheppen en verhandelen van mensen vooral in Centraal-Europa en bijvoorbeeld ook in Wales geschiedde. Deze slavenhandel, waarvan de piek zich tussen de tweede helft van de 9de eeuw en het einde van de 10de eeuw situeerde, bracht een erg grote input van zilver in de Europese economie teweeg. Het zilver dat via de Russische rivieren in het Baltische gebied belandde, werd daar als begeerde grondstof verder verhandeld, zowel in Scandinavië als met de rest van de Noordzeewereld. Het zilver kwam in de vorm van muntstukken, de zogenaamde Islamitische Dirhams. In Scandinavië werden de munten bijvoorbeeld ook ingewerkt in juwelen en hangers. In het Karolingische gebied vinden we ze enkel sporadisch terug in de grote handelshavens, omdat deze regio's de dirhams volledig omsmolten tot eigen munten.

■ Luchtfoto van Haithabu of Hedeby in het huidige Noord-Duitsland, gelegen aan de Schlei fjord (DT).

■ Reconstructie van de Deense handelsstad Hedeby of Haithabu (9de-11de eeuw), later verplaatst naar het huidige Schleswig (DT).

Noormannen bij ons

Er bestond ook een intensieve handel tussen Scandinavië en de zuidelijke Noordzee wereld. Vanuit de valleien van de Rijn, Maas, Schelde, Seine en Thames werden onder meer wijn, graan, wol, textiel én wapens (zwaarden) verhandeld. De langeafstandshandel vond plaats via grote havens. Die havens waren de knooppunten van de langeafstandsnetwerken, waar handelsverkeer elkaar kruiste en ontmoette

en waar handelsassen op elkaar aansloten. Het waren strategische plaatsen die de handelaars een veilige haven boden. Hier was men er zeker van dat, door contacten met andere handelaars en zevaarders, producten vlot konden worden aangeschaft of eigen handelswaar op de markt kon worden gebracht. Haast nooit waren het pure machtscentra, paleizen of religieuze centra. De markt primeerde. Gekende centra in het Baltische gebied zijn onder meer Birka (Zweden), Wolin (Polen) en Hedeby of

Haithabu op de grens van Denemarken en het Duitse gebied. Vooral deze laatste plaats (9de-11de eeuw) is bekend en werd door de Franken het 'oppidum capitale' genoemd. Het was een perfect centraal gelegen handelsplek, uitgevend op de Oostzee en het Kattegat. Het was ook de plek waar de handelsstromen tussen Scandinavië en het Oosten en Scandinavië en de Britse eilanden en de Frankische wereld met elkaar in contact kwamen. Hedeby beantwoordde aan alle kenmerken van een stad. Het leven en het ritme voelden stedelijk aan, de huizen waren een mengeling van opslagplaatsen en ateliers. De woonsten lagen dicht bij elkaar, en de paden tussenin waren in hout.

Ook op de Britse eilanden waren er dergelijke handelsplaatsen, zoals York (Yorvik om de Vikingnaam te gebruiken), Lundenwic bij London en Dublin. Belangrijke handelscentra in de Lage Landen, zoals Dorestad (bij Utrecht) en Walachrium (bij Domburg op Walcheren), waren ouder dan Hedeby. Ze speelden eveneens een grote rol in het 9de-eeuwse handelsnetwerk dat Europa overspande. Vondsten als grote hoeveelheden amber, Scandinavische artefacten maar ook Rijnlands aardewerk in Zweden tonen dat Dorestad en Walachrium belangrijke bestemmingen waren voor de Scandinavische handelaars in het Noordzeegebied en dit is uiteraard perfect logisch. Voor Walachrium zijn er zelfs sterke aanwijzingen dat de stad tussen het midden van de 9de eeuw en het midden van de 10de eeuw onder Scandinavische controle stond. De archeologische aanwijzingen zijn onder meer de aanwezigheid van dirhams, van Baltisch aardewerk, van Scandinavische juwelen en van infrastructuur die verwijst naar Hedeby. Ook het verdwijnen van Karolingische munten, ondanks dat de nederzetting en haven zelf bleven voortbestaan, wijzen in die richting. Er is echter ook een belangrijke historische context.

Deense inmenging gestart als strafexpedities en/of handel

De geschreven bronnen hangen een vrij negatief en eenzijdig beeld op van de Vikingen in de Lage Landen. Al eind de jaren '60 herleidde historicus Albert D'Haenens het probleem van de Vikingen in de Lage Landen tot zijn ware proporties. Vóór 879 waren de zogenaamde Viking raids op de Lage Landen met name beperkt tot enkele kleinschalige en beperkte aanvallen door kleine groepen Vikingen. Het lijkt erop dat deze raids in een specifieke politieke context begrepen moeten worden. Karel de Grote had zich namelijk vroeg in de 9de eeuw actief gemengd in de Deense politiek door een aantal Deense troonpretendenten te steunen en die aan zijn hof asiel te geven. Ook had hij in Noord-Duitsland een reeks oorlogen gevoerd en forten gebouwd die steeds dichter en dichter het Deense gebied naderden. Eén van de

■ Resten van de 9de tot vroeg 11de-eeuwse houten stad, die bij opgravingen in de jaren 1950 nabij het Steen in Antwerpen werd gevonden. Ze vertoont sterke overeenkomsten met de stedelijke vorm van Haithabu, zij het dat Antwerpen toen een stuk kleiner was (foto Stad Antwerpen).

doelen van Karel de Grote leek trouwens het controleren van handelscentrum Hedeby geweest te zijn, wat overigens nooit gelukt is. We zien in de eerste decennia dus onrust in het kustgebied en meer specifiek in de delta van Zeeland. Diverse raids vonden plaats, die geïnterpreteerd zouden kunnen worden als reactie op de steun van de Karolingers aan de politieke vijanden van de Deense machthebbers. Een kleine raid in het Vlaamse kustgebied in 820, zonder veel erg overigens is hier een voorbeeld van.

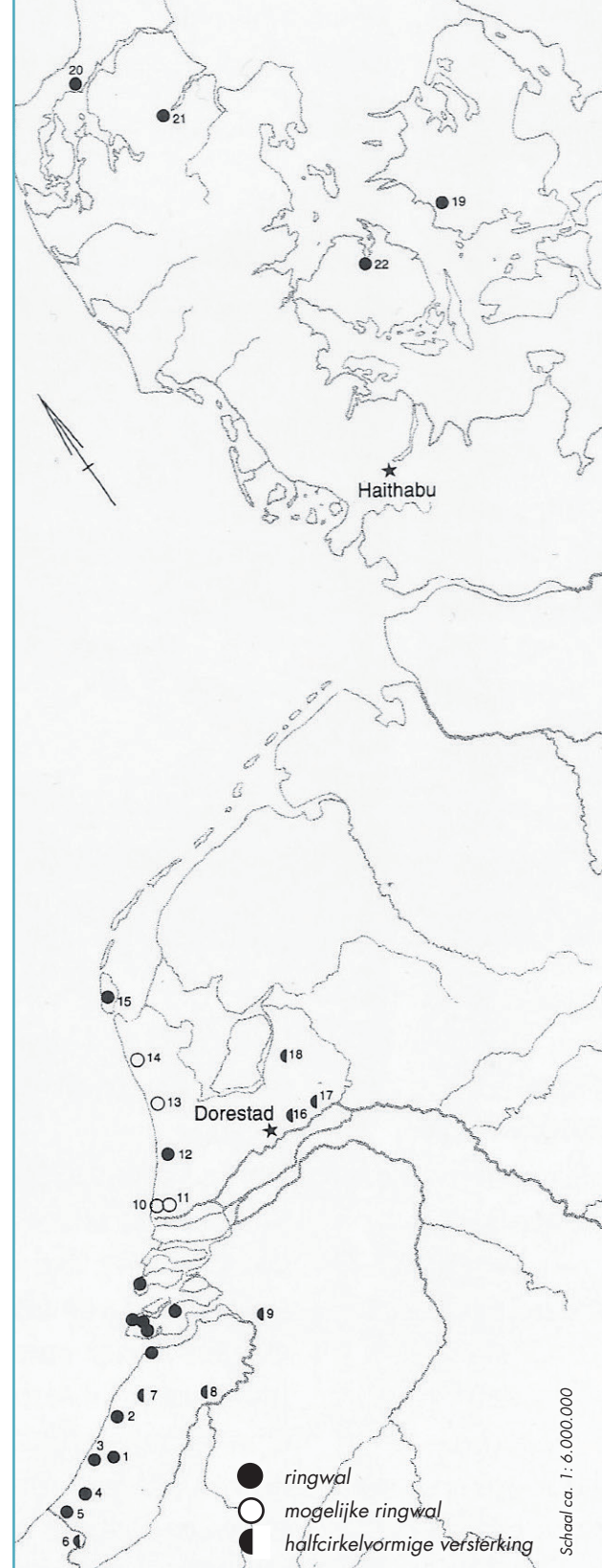
In 837 vallen Deense troepen onder leiding van de 'chefs' Harald en Rorik het Karolingische garnizoen in Walachrium aan. Dat garnizoen bestond uit Frankische troepen en aristocraten, én uit Deense troepen die zich daar blijkbaar ook gestationeerd hadden. Het Karolingische garnizoen moest het onderspit delven. Opmerkelijk genoeg kreeg warlord Harald enkele jaren later de opdracht om het garnizoen van Walcheren te leiden namens de Karolingische macht. Zo verwierf Harald, en met en na hem ook Rorik, een plaats als Deens aristocraat in de ruime hofhouding van het Karolingische hof. Rorik was tussen 840 en 875 zelfs een vertrouwenspersoon ("fidelis") van de Frankische koningen Karel de Kale, Lotharius en Lodewijk de Duitser.

Een andere plaats waar we Deense 'invloed' terugvinden is het 9de- en 10de-eeuwse Antwerpen. De stad was toen een kleine handelshaven met internationale contacten in de hele Noordzeewereld. De vorm en materiële cultuur was duidelijk gerelateerd aan wat er in Hedeby en Walachrium gebeurde (huisbouw, steigers, handelsproducten). Ook scheepsresten gevonden in de Schelde doen denken aan 9de-eeuwse Vikingschepen, zij het dat de datering voorsnog problematisch is.

Dan toch échte plunder-tochten

De relaties met Denen en Vikingen waren dus complexer dan de klassieke beeldvorming doet veronderstellen. Er was echter ook conflict. Vooral tussen 878 en 891 ontstond er plots zoiets als een echte oorlogssituatie. De overwinning van Alfred de Grote op het Anglo-Deense leger dat Engeland volledig trachtte te controleren (The Great Viking Army) werd in 878 bezegeld met een verdrag. Dat stipuleerde dat ditzelfde grote leger Wessex (Alfreds koninkrijk in Zuid-Engeland) moest verlaten. We weten uit geschreven bronnen dat (minstens) de helft van dat leger het Kanaal is overgestoken. Daar, in de brede regio van de Lage Landen, brachten ze hun tijd lucratief door met het ondernemen van plundertochten. Pas dan is er sprake van een soort invasie door een oorlogsmachine die systematisch trachtte alle belangrijke Frankische centra te veroveren en te plunderen, deels met succes. Het immense leger trok jarenlang door onze contreien. Het belandde in 883-885 ook in Vlaanderen, om het Kanaal pas in 891 weer over te steken en de strijd in Wessex te hervatten. Het leger was een verband van diverse losse groepen onder leiding van enkele toparistocraten uit het Deense deel van Engeland en uit Denemarken zelf. Geschreven bronnen plaatsen haast alle zware verwoestingen en moordpartijen door Vikingen in de Lage Landen net in de periode 879-891. In de eerste jaren kon geen enkel tegenoffensief The Great Army enigszins bedreigen, ook al was niet de hele campagne één groot succes.

Het grote leger betrof grote kampen langs rivieren, vermoedelijk

1 Diksmuide, 2 Gistel, 3 Veurne, 4 St.-Winoksbergen, 5 Brokburg, 6 St.-Omaars, 7 Brugge, 8 Gent, 9 Antwerpen, 10 Naaldwijk, 11 Maasland, 12 Rijsburg, 13 Velzerburg, 14 Oudburg, 15 Den Burg, 16 Rhenen, 17 Renkum, 18 Hunneschans, 19 Trelleborg, 20 Aggersborg, 21 Fyrkat, 22 Nonnebakken.

■ Ringwalburchten trof men aan in een uitgestrekt gebied tussen Denemarken en Noord-Frankrijk. Traditioneel werd er van uitgegaan dat deze ringwalburchten vluchtplaatsen waren, opgebouwd tegen de invallen van de Vikingen op het einde van de 9de eeuw. Nu weten we echter dat ze over een langere periode (mid 9de – mid 10de eeuw) gebouwd werden. Als zodanig verwijzen ze vooral naar een algemeen klimaat van instabiliteit, eerder dan naar één historische gebeurtenis (DT)

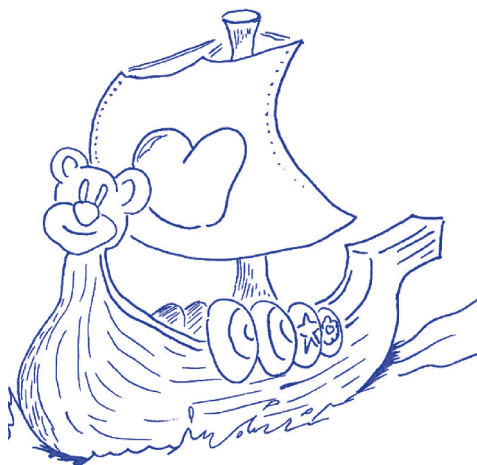
op zandbanken en riviereilanden. Daar konden schepen hersteld worden. Datzelfde leger was ook in de Maasvallei actief, waar het diverse nederzettingen plunderde (Maastricht, Tongeren, ...) en er winterkamp hield.

Ringwalburchten niet louter een bescherming tegen Vikingen

Traditioneel worden de ringwalburchten (Veurne, Bourbourg, Bergues, Middelburg in Nederland, Domburg, Oost-Souburg en Burgh op Schouwen) in Vlaanderen, Noord-Frankrijk en op Zeeland gezien als een systematisch georganiseerde verdediging tegen de raids van 883-885 en later. Deze stelling was gebaseerd op hun geconcentreerde ligging en op hun gelijkaardige afmetingen en vorm. Ook de vermelding in *Libellus miraculorum sancti Bertini*, van een aantal recent opgetrokken versterkingen (*castella recens facta*) voedde deze stelling. Het grote probleem met deze interpretatie is dat deze louter hypothetische redenering is gaan leiden tot een situatie waarbij de ringwalburchten op zichzelf een dateringselement zouden worden. Dit is echter fout. Ringwalburchten is een eerder normale fortbouw in die periode. Meer nog: onafhankelijke radiokoolstofdateringen laten zien dat de ringwalburchten tussen Noord-Frankrijk en Zeeland een brede chronologische range hebben. De oudste zijn tweede kwart 9de eeuw, terwijl de jongste

Rorik, een merkwaardige Deen in ballingschap

Rorik is een markant figuur. Hij trachtte drie keer vanuit de Lage Landen de Deense troon te veroveren, telkens tevergeefs, om dan terug te keren naar de Frankische wereld. Het geeft aan dat er effectief mogelijk een reeks raids vanuit Denemarken vertrok om Rorik en de mensen die hem steun verleenden te treffen. Zo worden er in 846 en 851 Vikingraids in het Scheldegebied vermeld die misschien wel vooral tot doel hadden Rorik of steun aan Rorik te treffen. Omgekeerd was er ook Deense aanwezigheid binnen de Frankische wereld die vermoedelijk betrokken was bij bestuur en controle. Als er bijvoorbeeld een Deens garnizoen in Zeeland was, dan lijkt het aannemelijk dat de scheepvaart en de handel tussen de Noordzee en de Schelde-Maas-Rijn delta Deense controle en/of invloed kenden. Dat zou niet onlogisch zijn, gezien het belang van de langeafstandshandel voor de Deense zeevaarders. Er was dus een context voor het Deense karakter van Walachrium tussen het midden van de 9de en het midden van de 11de eeuw.

ten vroegste uit het midden van de 10de eeuw dateren. Dit betekent dat de ringwalburchten een fenomeen van een hele periode zijn, niet van één moment. Ze hadden verschillende achtergronden, en mogen niet als één reactie tegen Vikingen beschouwd worden. Bovenal zien we hier dat de kustvlakte tussen het midden van de 9de en het midden van de 10de eeuw een gespannen gebied was, waar verschillende machtshebbers militair voet aan de grond hadden en elkaar mogelijk uitdaagden. Opmerkelijk is dat de oudste, die van Domburg, de site is met de meeste aanwijzingen voor Deense aanwezigheid, terwijl de buur in Middelburg dan weer duidelijk Ottoons-Frankisch was. Werd Middelburg misschien gebouwd om een Deense ringwalburcht onder controle te houden?

Hoe dan ook is de strijd van het einde van de 9de eeuw een geïsoleerde fase, die meer met de Anglo-Deense problematiek te maken heeft dan met echte Viking raids op Vlaanderen. Uit diverse archeologische vondsten blijkt dat de Deens-Vlaamse contacten in de loop van de 10de eeuw gewoon verder lopen.

Dat blijkt onder andere uit de verspreiding en het gebruik van Anglo-Deense en Deense mantelspelden door verschillende rijke schapenboeren in de kustvlakte. Meer specifiek de griffioenspelden laten zien dat men zich in de 10de eeuw ongegeneerd met de Anglo-Deense materiële cultuur associeerde. Eenmaal de Deense koningen tot het Christendom overgingen (midden 10de eeuw), vonden er ook meer diplomatieke contacten met Denemarken plaats, en werden de Vikingen van weleer tegen de 11de eeuw eerder 'gewoon' Deense bondgenoten.

Niettemin ging het niet om nieuwe contacten: de Deense burens hadden al eeuwenlang contact met onze contreien, soms op een gewelddadige manier, maar meestal via een meer complex netwerk van handelscontacten in en voorbij de Noordzeewereld.

1 cm

■ Griffioen mantelspelden uit de 10de en 11de eeuw die zowel in kust-Vlaanderen als in Scandinavië gevonden worden, tonen hoe men zich in de 10de eeuw ongegeneerd met de Anglo-Deense materiële cultuur associeerde (DT)